

Latvijas Medicīnas akadēmijā (Rīgas Stradiņa universitātē) jauna - Sociālo zinātnu fakultāte

Rūta LAPSA

AML (RSU) Senāts 10. marta sēdē pieņēma lēmumu par Sociālo zinātnu fakultātes dibināšanu, apstiprināja tās struktūru un fakultātes nolikumu. Jaunās fakultātes dekāna vietas izpildītāja ir docente Ilze OSTROVSKA. Par I. Ostrovska sabiedrisko darbību akadēmijas saime ir labi informēta, mazāk zinām par viņas akadēmisko karjeru. Tāpēc vispirms lūdzu viņu iepazīstināt ar sevi.

Docente Ilze Ostrovska:

- Pēdējos desmit gadus Latvijas Universitātē - gan Politikas zinātnu katedrā, gan Socioloģijas katedrā - esmu pasniegusi dažādus sociālo zinātnu priekšmetus. Politikas zinātnu katedrā pasniedzu politisko kultūru, dažādās universitātes katedrās lasīju ievadu politikas teorijā, Socioloģijas katedrā lasīju socioloģiju un atsevišķus kursus socioloģijas zinātnē. Universitātē sāku strādāt pēc atgriešanās no aspirantūras. Uz aspirantūru aizbraucu diezgan vēlu, jo līdz tam strādāju izdevniecību sistēmā. Sākumā biju redaktore, vēlāk - visas izdevniecību sistēmas galvenā redaktore, Izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu pārvaldes priekšniece. Šos amatus ieņēmu desmit gadu laikā. No Izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas aizbraucu uz aspirantūru. Disertāciju aizstāvēju filozofijā. Droši vien, ka zinātnisko darbu man vajadzēja izstrādāt komunikāciju zinātnē, bet tolaik nebija tādas zinātnes jomas. Man patiesībā nejāva darīt to, ko es gribēju - biju sākus rakstīt disertāciju

par amerikāņu literatūru, bet man vajadzēja pārkvalificēties par filozofi. Izstrādāju darbu par cilvēka komunikāciju ar mākslas palīdzību. Tie bija Gorbačova gadi, un darbā es varēju pierādīt, ka lozungs «Māksla pieder tautai» ir falsificēts. Tautai pieder masu kultūra, nevis «augstā kultūra».

Kad atgriezos Rīgā, tiku norākota strādāt partijas Centrālkomitejā par lektori. Sākās atmoda. Līdz 1988. gadam lasīju lekcijas par kultūras funkcionēšanas problēmām, kas saistītas ar manas disertācijas tēmu. Pēc tam - arī par cilvēka politisko uzvedību, par M. Gorbačova jauno politisko kursu. Man bija specifiska aspirantūra - paralēli trim obligātajiem aspirantūras eksāmeniem man vēl bija jānokārto deviņas citas ieskaites, sākot ar ekonomiku un beidzot ar socioloģiju. Bet tad viss «pagriezās» citādi. Tagad, protams, nenožēloju. Paralēli darbam sāku strādāt universitātē. Kad radās pirmā iespēja, aizbraucu stažēties - vispirms uz Norvēģiju, pēc tam uz Angliju, kur strādāju gandrīz gadu. Kopumā ārzemēs stažējoties esmu pavadījusi diezgan ilgu laiku, jo praktiski katru gadu, izņemot šo pēdējo - sakarā ar jaunās fakultātes veidošanu - ārzemēs pavadu no viena līdz trim mēnešiem. Braucu uz Skandināvijas un Eiropas universitātēm. Katru gadu cenšos piedalīties vismaz divās zinātniskajās konferencēs dažādās pasaules valstīs. Tas ir viens no galvenajiem rādītājiem, kas zināmā mērā liecina par pasniedzēja vai zinātnieka kapacitāti. Ir jāatrod laiks, jāizstrādā kāds zinātnisks darbs. Vēl jo vairāk tāpēc, ka visus pēdējos gadus man ir piešķirts Zinātnu akadēmijas Zinātnes padomes grants. Tas gan ir smiekligi mazs, bet ir. Tātad mani uzskata par spējīgu šo grantu attaisnot ar pētījumiem.

- Kā radās doma par Sociālo zinātnu fakultātes izveidi AML (RSU)? Kā tā tāpā?

- Diezgan daudz braukājot apkārt un stažējoties dažādās pasaules universitātēs, vēroju tur notiekošos procesus. Manuprāt, izglītības organizācijas kvalitātes studentu motivācijas ziņā mēs nevis tuvojamies, bet strauji attālināmies.

Pirmkārt tāpēc, ka reformu periods valstī izsaucis ļoti daudz negāciju izglītības sistēmā, otrkārt - tāpēc, ka Rietumu progresīvākās un jaunākās universitātes ļoti strauji pārkārtojas pašas. «Ūdensšķirtne» palielinās no abām pusēm. Īpašu uzmanību viņi pievērš Eiropas integratīvajiem procesiem, lai tā jaunā paaudze, kas beidz augstskolu, spēj aizstāvēt savas valsts intereses un reizē sadarboties ar citu Eiropas valstu politiķiem, sabiedriskajiem darbiniekiem, ekonomistiem, žurnālistiem un citu profesiju pārstāvjiem. Lai jaunie speciālisti spēj šīs sabiedrības grupas tuvināt. Viss ir pakļauts tam.

Sociālās zinātnes ir saistītas ar tādām aktuālām mūsdienu problēmām kā indivīdu un sabiedrības attiecības un dažādu sociālo grupu uzvedība sociālā kontekstā. Politiskā režīma maiņa un mūsu sabiedrības demokratizācija ir kardināli izmainījusi izglītības lomu sabiedrībā. Izglītība sāk kļūt par bāzi karjeras veidošanai un kļūst par vienu no nozīmīgākajiem karjera veicinošajiem faktoriem. Tieši izglītība pamazām sāk ietekmē ienākumu līmeni arī Latvijā. Un sevišķi strauji pieaug vēlēšanās iegūt izglītību kādā no sociālo zinātnu specialitātēm.

Kad pagājušā gada septembrī Latvijas Medicīnas akadēmijas vadība pirmo reizi sāka spriest par to, ka varētu atvērt jaunu fakultāti, sāku šo ideju nopietni apsvērt. Uzskatu, ka te nav runa vienkārši par gribēšanu izdarīt citādāk. Domāju, ka Medicīnas akadēmijai ir ļoti svarīga loma arī sociālajās zinātnēs (medicīnā, protams, tas ir pats par sevi saprotams). Un šī loma ir - saglābīt augstāko izglītību Latvijā. Tā ir mana absolūtā pārliecība.

Ierosinājumu dibināt Socioloģijas fakultāti pirmā izteica akadēmija. Protams, ka es šai domai «pieķeros», jo krīze Latvijas Universitātē, manuprāt, padziļinās. Daudzu apstākļu dēļ šajā augstskolā ir grūti ko mainīt, jo pašā «saknē» ir nepareiza pieejā. Kad runāju ar Medicīnas akadēmijas vadību, man bija tikai viena prasība - lai ļauj man izveidot šo jauno fakultāti, kas balstīta, sākotnēji - vismaz teorētiski, uz labiem

Skandināvijas un Rietumeiropas izglītības standartiem. Respektīvi - akcentu likt nevis uz lekcijām, bet uz studentu darbu, kā tas notiek pasaulē. Atceros kādu TV pārraidi Latvijas televīzijā, kurā runāja trīs studenti no dažādām augstskolām. Viņiem visiem bija jāatbild uz vienu jautājumu - kā jums patīk jūsu augstākā mācību iestāde? Pirmā studente atbildēja tā: «Man šausmīgi patīk, mums tur pastāsta, piemēram, par Nīči, tad mūs ved un ved un mēs tā iedziļināmies un ieejam visā tai lietā. Tas ir tik skaisti, tik jauki! Man ļoti patīk...». Otrā studente teica: «Mūs dresē drausmīgi, vienkārši drausmīgi, bet man patīk, jo es jūtu, ka iegūstu labas zināšanas. Bet dresūra ir briesmīga. Tomēr es to atzīstu, man tas patīk.» Visbeidzot trešais puisis teica: «Man jālasa ļoti daudz, bet es saprotu, ka man sevī jāintegri līels darbs, lai no manis kaut kas iznāktu. Es guļu dienā apmēram sešas stundas - vairāk atļauties nevaru, jo ārkārtīgi daudz jāizlasa, ļoti daudz dažādi darbi jāraksta.» Tagad atšifrēšu, no kuras augstskolas katrs no viņiem bija. Pirmā studente bija no Latvijas Universitātes, otrā - no Ekonomikas augstskolas, trešais students bija latviešu puisis no Stenfordas augstskolas ASV. Šī milzīgā atšķirība! No neapzinātas «peldēšanas» līdz apzinīgam darbam, kur cilvēks zin, ka viņu nevis vienkārši «ved» un viņš tā «peld», bet apzināti strādā, ļoti daudz strādā. Līdz pat tam, ka āpus šī darba - lasīšanas, rakstīšanas, semināriem - vispār neko citu atļauties nevar. Lūk, šī ir tā milzīgā atšķirība starp to, kāda šobrīd ir universitāte (pirmā meitene) un starp to, kā vajadzētu būt (trešais puisis). Toreiz ar Medicīnas akadēmijas vadību vienojāmies, ka Sociālo zinātņu fakultātē mēģināsim veidot šo trešo sistēmu. Tas nozīmē, ka katrā programmā semestrī nav vairāk par četriem priekšmetiem, bet katrā priekšmetā ir jāizlasa apmēram tūkstots lapaspuses. Semestrī tas ir ap četri tūkstoši lapaspusi. Varbūt otrajā un trešajā kursā tas neliksies tik daudz, bet sākumā - droši vien būs nopietni jāpastrādā. Mūsu fakultātes studentam patiesībā visu dienu jālasa un jāraksta, kā to dara visā pasaulē. Sociālajās zinātnēs iemācīties šīs divas lietas - lasīt un rakstīt - tas pats, kas zobārstam, piemēram, iemācīties urbt zobus. Tas ir viņa profesijas pamatu pamats, un tas ir jādara. Tas nozīmē, ka mācības šajā fakultātē nevarēs savienot ar studijām citā augstskolā.

- Kādi ir jaunās fakultātes mērķi un uzdevumi?

- Sociālo zinātņu fakultāte ir iecerēta kā RSU sastāvdaļa, kuras uzdevums ir gatavot speciālistus atsevišķās sociālo zinātņu jomās, taču, salīdzinot to ar citām jau esošajām sociālo zinātņu katedrām dažādās citās Latvijas augstskolās, tā atšķirsies divos aspektos: pirmkārt, mācības tiks organizētas pēc tā sauktā «moduļa» principa, ko plaši izmanto mācību procesā Skandināvijas valstīs, otrkārt, programmas būs orientētas uz to, lai nākamie speciālisti spēj aizstāvēt Latvijas intereses Eiropas kontekstā un spēj sekmēt Latvijas integrāciju. «Moduļa» princips nozīmē, ka studenti padziļināti apgūst vienlaicīgi ne vairāk kā divus profilējošos mācību priekšmetus, pēc to noklausīšanās izstrādā praktisko darbu un kārto eksāmenus, un tikai tad pāriet pie cita priekšmeta apguves. Tas paredz akcentēt studentu patstāvīgā darba nozīmi mācību procesā, pasniedzējam atvēlot ne tikai lektora, bet, galvenokārt, mācību literatūras konsultanta, padomdevēja, eksperta funkcijas. Mācību programmu realizācijā paredzēta studenta un pasniedzēja atbildīga un demokrātiska sadarbība, kas vērsta uz to, lai students mācītos patstāvīgi spriest un analizēt.

Mēs gribam veidot speciālistus, kuri spēj saprast, kas notiek Eiropā un spēj pieņemt pareizus lēmumus. Tas nozīmē, ka mācību darba valodām - latviešu, angļu un krievu, - sākot ar otro kursu, pievienosies vēl divas svešvalodas - vācu un zviedru vai vācu un franču. Lai arī programmās ir paredzēti daudzi tādi priekšmeti, kas agrāk nebija, pasniedzējus esam atraduši. Pirmajā gadā tie būs no Latvijas, sākot ar otro gadu, kad studenti pieradis brīvi lasīt un rakstīt angļiski, būs pasniedzēji no citām valstīm.

- Kāda ir Sociālo zinātņu fakultātes struktūra?

- Fakultātē paredzētas četras katedras un astoņas mācību programmas:

Regionālās ekonomikas un biznesa katedra -

- * Mazā un vidējā biznesa vadība
- * Eiropas ekonomika un bizness
- Politikas zinātnes katedra -
- * Politikas zinātnes
- * Starptautiskās attiecības, Eiropas studijas

Socioloģijas katedra -

- * Socioloģijas
- * Socioloģija un menedžments
- Komunikācijas studiju katedra -
- * Žurnālistika
- * Sabiedriskās attiecības

Sociālo zinātņu speciālista izglītība paredzēti trīs etapi - bakalaura programma

(4 gadi), magistratūra (2 gadi) un doktorantūra (3 gadi).

- Kāpēc izlēmāt Sociālo zinātņu fakultāti veidot tieši Rīgas Stradiņa universitātē?

- Uzskatu, ka tam ir dziļi objektīvs pamats, īpaši, runājot par augstākās izglītības saglabāšanas procesu. Manā skatījumā medicīniskā izglītība ir vienīgā, kas par spīti augstākās izglītības krīzei Latvijā spēja saglabāt kvalitātes standartu. Tas ir objektīvi, jo, ja, piemēram, filozofs var pabeigt augstskolu, neizslasījis Platonus vai Aristoteli, tad «mediķus» nevar pabeigt, neizlasot un neiemācoties visu no galvas. Es to saprotu tā. Spriežot pēc tā, kā izskatās bijušie vidusskolu draugi, no kuriem viens mācās «medīkos», bet otrs universitātē, vienam ir zili loki zem acīm, bet universitātes studentam arī sāp galva - bet cita iemesla dēļ. Šī aina liecina par pilnīgi citu pieejumu mācību procesam. Mediķi ir spējuši saglabāt disciplīnu. Tas ir objektīvi, ka medicīnā ir nepieciešams noturēt izglītības standartu. Tāpēc ļoti ceru, ka mēs spēsim šo augsto standartu noturēt arī sociālajās zinātnēs. Latvijā sociālās zinātnes ir jauna nozare. Piemēram, politoloģijas zinātnē pie mums parādījās tikai 1992. gadā. Augstais izglītības standarts mums ir jānotur, pretējā gadījumā mūsu valstij draud ļoti nepatīkama situācija.

Attīstoties dažādām tehnoloģijām, zināms cilvēku procents katrā valstī kļūst par bezdarbniekiem. Bet Eiropas Savienības ietvaros var notikt tā, ka valstis, kurās ir izglītoti speciālisti, spēs uzspiest savu gribu citām valstīm. Jo tajās savukārt vienkārši nebūs speciālistu, kas var runāt, kā līdzīgs ar līdzīgu. Mēs varam kļūt par milzīgu bezdarbnieku nometni. Protams, ar bezdarbnieku pabalstiem šie cilvēki tiks uzturēti pieklājīgā dzīves līmenī, bet patiesībā - nācīja degradēšies. Lai varētu no šīm lietām izvairīties, mums ir jāpiedāvā speciālisti, kas aptver procesu dzīlākās norises, spēj tās laikus saskatīt, plānot savu rīcību un politiku un to realizēt, bet nevis skriet notikumiem pakaļ, kā tas notiek šobrīd, manuprāt, visos valsts pārvaldes līmenos. Labākā gadījumā mēs sekojam notikumiem ar lielāku vai mazāku nokavēšanos...

Ņemot vērā to, ka mediķi ir pieraduši strādāt un visu apgūt līdz galam, Medicīnas akadēmija, tagad Stradiņa universitātē, manuprāt, ir vienīgā cerība, kas ļauj mums domāt, ka spēsim atjaunot augstākās izglītības augsto līmeni Latvijā.

